

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY
TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

“Tasdiqlandi”

O'quv ishlari bo'yicha prorektor

R.G' Jumayev

2023-y.

**«HOZIRGI O'ZBEK ADABIY TILI»
(Kirish. Fonologiya–fonetika. Leksik-semantik sath)**

**fanidan
SILLABUS (ishchi dastur)**

Bilim sohasi: 100000 – Gumanitar soha
Ta'lim sohasi: 120000 –Gumanitar fanlar
Ta'lim yo'nalishi: 60230100– Filologiya va tillarni o'qitish (o'zbek tili)

Buxoro - 2023

BUXORO
DAVLAT
UNIVERSITETI

Modul/ FAN SILLABUSI

Filologiya fakulteti

60230100– Filologiya va tillarni o'qitish (o'zbek tili)

Fan nomi:	Hozirgi o'zbek adabiy tili
Fan turi:	Majburiy
Fan kodi:	HO'AT– 13-411
Yil:	2023-2024
Semestr:	2-semestr
Ta'lim shakli:	kunduzgi
Mashg'ulotlar shakli va semestrga ajratilgan soatlar:	ma'ruza–20 soat, amaliy–20 soat, seminar–20 soat, auditoriyadan tashqari – 60 soat
Ma'ruza	20 soat
Amaliy mashg'ulotlar	20 soat
Laboratoriya mashg'ulotlari	–
Seminar	20 soat
Mustaqil ta'lim	60 soat
Kredit miqdori:	4 kredit
Baholash shakli:	Imtihon
Fan tili:	O'zbek

I Fan maqsadi (FM)

FMI	“Hozirgi o'zbek adabiy tili”ning substansial tadqiq usullari asosida qo'lga kiritilgan yutuqlarni malaka talablariga ko'ra bo'lajak filologlarga singdirish, ularga hozirgi o'zbek tilining lisoniy imkoniyatlari hamda nutqiy qo'llanishi masalalari bo'yicha sistemali ilmiy-nazariy ma'lumot berishdan iborat.
-----	---

Fanni o'zlashtirish uchun zarur boshlang'ich bilimlar

1	Tilshunoslik nazariyasi
2	Falsafa
3	Umumiy psixologiya
4	Oliy matematika

II Ta'lim natijalari (TN)

Bilimlar jihatidan	
TN1	– talabalarni ham tilshunoslik asoslari, ham olamning milliy lisoniy manzarasi bilan tanishtirish;
TN2	– o'zbek tili imkoniyatlari xazinasini ochish, undan ijodiy va unumli foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish;
TN3	– o'zbek tilshunosligida shakllangan va tilimizning asosiy sathlari birliklarining nisbatan yaxlit tavsifini bergan ilmiy yo'nalishlardan

	substansial tahlil usullari bilan tanishtirish;
TN4	– lisoniy imkoniyatlardan nutqning turli ko‘rinishlarida ijodiy, unumli va samarali foydalanish malakalarini hosil qilishga o‘rgatish.
	Ko‘nikmalar jihatidan
TN5	– tilshunoslik sohasining nazariy mavzularini yoritish, fan doirasida o‘rganiladigan asosiy masalalarning mazmun mundarijasini belgilash;
TN6	– nazariy tilshunoslikning muhim xususiyatlari borasida tasavvur hosil qilish;
TN7	– asosiy lingvistik hodisalar, jarayonlar, til birliklari, til birliklarining tizim sifatidagi qurilishi haqida tasavvurlarini kengaytirish <i>ko‘nikmalariga ega bo‘lishi kerak.</i>

	III Fan mazmuni
	Mashg‘ulotlar shakli : ma‘ruza (M)
M1	Kirish. “Hozirgi o‘zbek adabiy tili” fanining maqsad va vazifalari
M2	Til, lison va nutq munosabati. Lisoniy paradigma.
M3	Lisoniy munosabat va uning turlari.
M4	Hozirgi o‘zbek adabiy tilining fonetik sathi.
M5	Hozirgi o‘zbek adabiy tili fonologiyasi.
M6	Hozirgi o‘zbek adabiy tilining leksik sathi va leksikologiyasi.
M7	Semema va uning tarkibiy qismlari.
M8	O‘zbek tilida leksik-semantik munosabatlar.
M9	Leksikaning sistem tabiati. Leksemalararo lisoniy ziddiyatlar.
M10	O‘zbek tili leksikasi tasnifi.
	Mashg‘ulotlar shakli : amaliy (A)
A1	Matnni lisoniy va nutqiy birliklarga ajratish bo‘yicha mashqlar tahlili.
A2	Lisoniy munosabat va lisoniy ziddiyat bo‘yicha mashqlar tahlili.
A3	Fonemalarning lisoniy va nutqiy xususiyatlari bo‘yicha mashqlar tahlili.
A4	So‘z urg‘usi va bo‘g‘in turlari bo‘yicha mashqlar tahlili
A5	Fonetik va fonematik tahlil.
A6	Orfografiya va orfoepiya tamoyillari bo‘yicha mashqlar tahlili.
A7	Kompleks fonetik-orfoepik-orfografik tahlil
A8	Leksema va so‘z munosabati bo‘yicha mashqlar tahlili.
A9	Leksik ziddiyatlar bo‘yicha mashqlar tahlili.
A10	Semema va nutqiy ma‘no, sema va uning turlari bo‘yicha mashqlar tahlili.
	Mashg‘ulotlar shakli : seminar (S)
S1	O‘zbek tilining taraqqiyot bosqichlari, manbalari va dialektal tarkibi.
S2	O‘zbek tilshunosligi taraqqiyoti va unda yangi lingvistik paradigmalar.

S3	Hozirgi o'zbek adabiy tilida lison, nutq, meyor munosabati. Lisoniy va nutqiy birliklar.
S4	Hozirgi o'zbek adabiy tilida lisoniy munosabat va uning turlari.
S5	Lisoniy ziddiyatlar. Lisoniy tasnif va uning turlari.
S6	Fonetika va fonologiya. Fonema va tovushning dialektik munosabati.
S7	O'zbek tilshunosligida aksentuatsiya va sillabika. Urg'u va bo'g'in.
S8	O'zbek tilining yozuv tizimlari taraqqiyoti: ta'rix va muosir.
S9	O'zbek tili orfografiyasining asosiy prinsiplari.
S10	Leksik sath va uning birligi lingvistik muammo sifatida.

IV Mustaqil ta'lim(MT)		
1	O'zbek tilining taraqqiyot bosqichlari.	3 soat
2	O'zbek tilshunosligida yangi lingvistik paradigmalar.	3 soat
3	Hozirgi o'zbek adabiy tilida lison, nutq, meyor munosabati.	3 soat
4	Hozirgi o'zbek adabiy tilida lisoniy munosabat va uning turlari.	3 soat
5	Lisoniy ziddiyatlar. Lisoniy tasnif va uning turlari.	3 soat
6	Fonema va tovushning dialektik munosabati.	3 soat
7	Leksema va so'z munosabati.	3 soat
8	Morfema va qo'shimcha munosabati.	3 soat
9	Qolip va hosila munosabati.	3 soat
10	O'zbek tilshunosligida unli fonemalar tavsifi.	3 soat
11	O'zbek tilshunosligida undosh fonemalarni o'rganilishi.	3 soat
12	O'zbek tilshunosligida fonetik jarayonlar.	3 soat
13	Ta'lim bo'g'inlarida imlo qoidalarining berilishi.	3 soat
14	Ta'lim bo'g'inlarida talaffuz me'yorlari tavsifi.	3 soat
15	O'zbek tilshunosligida urg'u va bo'g'in.	3 soat
16	O'zbek tilining yozuv tizimlari taraqqiyoti.	3 soat
17	Leksemaning semantik strukturasi.	3 soat
18	Semema va sema munosabati. Sema turlari. Monosemiya, polisemiya.	3 soat
19	Leksik-semantik sistemalar.	3 soat

Asosiy adabiyotlar

1. Mengliyev B. Hozirgi o'zbek tili (Kirish.Fonetik sath. Leksik-semantik sath). Darslik. –Toshkent: Tafakkur bo'stoni, 2018.

2.Lutfullayeva D., Davlatova R., Saparniyazova M. Hozirgi o'zbek adabiy tili. Amaliy mashg'ulotlar uchun materiallar: O'quv qo'llanma. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2018. – 280 b.

3.Sayfullayeva R. va b. Hozirgi o'zbek adabiy tili. Darslik. – Buxoro: Durdona, 2021. <http://library.ziyonet.uz/ru/book/119110>

4.Jamolxonov H. Hozirgi o'zbek adabiy tili. Oliy o'quv yurtlari uchun darslik. – Toshkent: O'zMU, 2013. [http://library.navoiy-uni.uz/files/hozirgi%20o%60zbek%20adabiy%20tili%20\(1\)%20hasanboy%20jamolxonov.pdf](http://library.navoiy-uni.uz/files/hozirgi%20o%60zbek%20adabiy%20tili%20(1)%20hasanboy%20jamolxonov.pdf)

Qo'shimcha adabiyotlar

5. Mahmudov N., Nurmonov A. O'zbek tilining nazariy grammatikasi. –Toshkent: O'qituvchi, 1995.

6. Sayfullayeva R.R., Abuzalova M.Q., Mamadaliyeva N.S., Yuldasheva D.N. Tilshunoslikka kirish. – Buxoro: Durdona, 2021.
<https://library.ziyonet.uz/ru/book/119111>

7. Mirtojiyev M. O'zbek tili fonetikasi. – Toshkent: Fan, 2013.
http://lib.jizpi.uz/pluginfile.php/12906/mod_resource/content/0/Miraziz%20Mirtojiyev.%20Ozbek%20tili%20fonetikasi.pdf

Axborot manbalari

1.<http://www.ziyonet.uz>

2.<http://www.thinsan.com>

3.<http://www.literature.uz>

4.<http://www.genhis.philol.ru>

<http://library.ziyonet.uz/uz/book/index/17>

TALABANING O'ZLASHTIRISHINI BAHOLASH MEZONLARI
5 baho olish uchun talabalarning bilim darajasi quyidagilarga javob

berishi lozim:

*fanning mohiyati va mazmuni to'liq yoritilgan bo'lsa;

*fandagi mavzularni bayon qilishda ilmiylik va mantiqiylik saqlanib, ilmiy xatolik va chalkashliklarga yo'l qo'ymasa;

*fan bo'yicha mavzu materiallarining nazariy va amaliy ahamiyati haqida aniq tasavvurga ega bo'lsa;

*fan doirasida mustaqil erkin fikrlash qobiliyatini namoyon qila olsa;

*konspektga puxta tayyorlangan bo'lsa;

*mustaqil topshiriqlarni to'liq va aniq bajargan bo'lsa;

*fanga tegishli qonunlar va boshqa me'yoriy- huquqiy hujjatlarni to'liq o'zlashtirgan bo'lsa;

*fanga tegishli mavzular bo'yicha bitta ilmiy maqola chop etgan bo'lsa;

*tarixiy jarayonlarni sharxlay olsa.

4 baho olish uchun talabalarining bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

*fanning mohiyati va mazmunini tushungan, fandagi mavzularni bayon qilishda

*ilmiy va mantiqiy chalkashliklarga yo'l qo'ymasa;

*fanning mazmunini, amaliy ahamiyatini tushungan bo'lsa;

*fan bo'yicha berilgan topshiriqlarni fan dasturidan kelib chiqqan holda bajarsa;

*fan bo'yicha berilgan savollarga to'g'ri javob bera olsa;

*fan bo'yicha konspektni puxta shakllantirgan bo'lsa;

*fan bo'yicha mustaqil topshiriqlarni to'liq bajargan bo'lsa;

*fanga tegishli qonunlar va boshqa me'yoriy hujjatlarni o'zlashtirgan bo'lsa.

3 baho olish uchun talabalarining bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

*fan haqida umumiy tushunchaga ega bo'lsa;

*fandagi mavzularni tor doirada yoritib, bayon qilishda ayrim chalkashliklarga yo'l qo'yilmasa;

*bayon qilish ravon bo'lmasa;

*fan bo'yicha savollarga mujmal va chalkash javoblar olinsa;

*fan bo'yicha matn puxta shakllantirilmagan bo'lsa.

2 baho olish uchun talabalarining bilim darajasi quyidagicha bo'lishi mumkin:

*fan bo'yicha mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rilmagan bo'lsa;

*fan bo'yicha mashg'ulotlarga doir hech qanday tasavvurga ega bo'lmasa;

*fan bo'yicha matnlarni boshqalardan ko'chirib olganligi sezilib tursa;

*fan bo'yicha matnda jiddiy xato va chalkashliklarga yo'l qo'yilgan bo'lsa;

*fanga doir berilgan savollarga javob olinmasa;

*fan mohiyatini anglamasa.

Fan o'qituvchisi to'g'risida ma'lumot

Muallif	Yuldasheva Dilorom Nigmatovna – BuxDU o'zbek tilshunosligi va jurnalistika kafedrası professori, p.f.nomzodi
E-mail	<u>yuldasheva21dilorom@gmail.com</u>

Tashkilot	Buxoro davlat universiteti
Taqrizchilar	Abuzalova Mehriniso Kadirovna – BuxDU o‘zbek tilshunosligi va jurnalistika kafedrası professori, f.f.doktori
	Nazarova Saida Axmedjanovna – BuxDU o‘zbek tilshunosligi va jurnalistika kafedrası professori, f.f.nomzodi

Mazkur sillabus universitet o‘quv-usuliy Kengashining 2023-yil 29- avgustdagi 1- sonli yig‘ilishi bayoni bilan tasdiqlangan.

Mazkur sillabus o‘zbek tilshunosligi va jurnalistika kafedrasining 2023-yil 26- avgustdagi 1-sonli yig‘ilishi bayoni bilan ma’qullangan

O‘quv-usuliy dipartament boshlig‘i

M.A.Tursunov

Fakultet dekani

Q.R.To‘xsanov

Kafedra mudiri

D.Z.Rajabov

Tuzuvchi

D. N.Yuldasheva